

дэскрыптывах, якія апісваюць рэальныя з'явы. Пры гэтым важна адрозніваць дэскрыпцыю ад характарыстыкі. Дэскрыпцыя апісвае з'яву, а характарыстыка прыпісваецца прадмету (рэчы) ці асобе. Дэскрыпцыя абазначае неад'емную рысу аб'екта. Характарыстыка інтэнцыянальная, яна арыентавана на ўдзельнікаў камунікацыі, дэскрыпцыя — на рэальны стан рэчаў.

Першапачатковыя адносіны чалавека да навакольнага свету заснаваны на інфармацыі, якая даецца праз органы пачуццяў. Гэтая інфармацыя фіксуецца праз дэскрыпцыю. Так, апісальнымі з'яўляюцца, напрыклад, абазначэнні колеру. Колер — відавочная прыкмета, якая вылучаецца пры непасрэдным ўспрыманні праз органы зроку. У прымаўцы *Лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць* адлюстравана народнае ўсведамленне значнасці пазнання праз органы зроку, якія размяжоўваюць *чырвонае, жоўтае, блакітнае, чорнае, светлае, празрыстае, мутнае* і інш. Дэскрыптыўнымі таксама будуць абазначэнні тэмпературы (*цёплы, гарачы, халодны* і інш.); яны разлічаны на непасрэднае тактыльнае ўспрыманне. Пры гэтым тактыльны адчуванні найбольш істотныя ў пазнанні свету чалавекам. Прадмет, да якога мы дакранаемся, дае нам упэўненасць у тым, што мы маем справу з нечым сапраўды рэальным. Навобмацак можна размежаваць *цёплае, сцюдзёнае, пякучае, мяккае, цвёрдае, ліпкае, доўгае, кароткае* і інш. Слых размяжоўвае *ціхае, гучнае, звонкае* і г.д. На смак аб'ект можа быць *горкі, салёны, салодкі, кіслы* і г.д. Значна менш пахавых уражанняў: аб'ект можа быць *духмяным, пахучым або смярдзючым*.

Суб'ект, які пазнае, імкнецца неяк абазначыць яшчэ незнаёмую яму з'яву, зафіксаваць яе ў памяці. Гэтая фіксацыя сведчыць аб тым, што аб'ект быў ужо пазнаны. Наступнае заўсёды чымсьці падобнае да папярэдняга. Гэта абумоўлена прыродай чалавечага мыслення, якое складаецца з парных штуршкоў — ужо знаёмага і яшчэ эмпірычна непазнанага. Напрыклад, для абазначэння ўласцівасці аб'екта, якая напамінае ў мысленні “жар, спёку”, выбіраецца такая ж прыкмета і для наймення яшчэ незнаёмай ўласцівасці. З цягам часу ўсведамленне матывацыі наймення можа страціцца — адбываецца дэтымалагізацыя. Так, сучасныя словы *жар, гарачы* (пры дакрананні) і *горкі* (на смак) не ўсведамляюцца як роднасныя, а іх генетычная сувязь устанаўліваецца ў выніку этымалагічнага пошуку [ЭСБМ т.3.].

Дэскрыптывы, якія апісваюць вынікі канкрэтна-пачуццёвага пазнання рэчаіснасці чалавекам, утвараюць найбольш старажытны пласт лексікі. Такая лексіка ў многіх выпадках усведамляецца як нематываваная, і менавіта яна з'яўляюцца прыдатнай для вывучэння механізмаў фіксацыі першаснай інфармацыі словам. Больш таго, феноменалагічныя веды пра рэчаіснасць фарміруюцца не ізалявана, а ў сукупнасці, комплексна. Так, можна сказаць, што аб'ект паводле паху *едкі* і *едкі* пры дакрананні, пры гэтым слова *едкі* роднаснае са словам *есці*, а напрыклад, антанімічная ў сучаснай мове пара *салёны—салодкі* ўзыходзіць да агульнага індаеўрапейскага рэканструкта са значэннем “які ўзбуджае органы смаку” [1].

Такім чынам, канкрэтна-пачуццёвае ўспрыманне рэчаіснасці захоўваецца ў памяці і фіксуецца метамай апісаннем. Падставай для гэтага з'яўляюцца адносіны падабенства.

Літаратура

1. Шанский Н.М. В мире слов. М., 1978. — С. 139-140.

РОЛЯ СТЫЛІСТЫЧНЫХ ПРЫЁМАЎ У СТРУКТУРНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ ПЕРЫЯДУ

С. А. Алісіевіч

Навуковы кіраўнік – к.філал.н., прафесар *Н. В. Гаўрош*
Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя М.Танка

Важнымі спосабамі структурнай арганізацыі перыяду выступаюць стылістычныя прыёмы. Як асаблівыя прыёмы сінтаксічнай арганізацыі маўлення, яны ажыццяўляюцца праз пэўную сінтаксічную будову фраз, якія выкарыстоўваюцца для ўзмацнення выразнасці выказвання. Узмацняючы выразнасць мовы перыяду, гэтыя прыёмы адначасова выконваюць у ім структураўтваральную ролю.

У аснову кампазіцыйнай будовы перыяду могуць быць пакладзены наступныя стылістычныя прыёмы: эпістрафа, эпанастрафа, сінтаксічны паралелізм, ампліфікацыя, рэтардацыя.

Эпістрафа (кальцо страфы) – стылістычны прыём, сутнасць якога ў тым, што “сказ пачынаецца і заканчваецца аднолькавымі словамі або словазлучэннямі” [2, с. 213]. У літаратуразнаўстве эпістрафу называюць яшчэ ўключэннем. На эпістрафе заснавана кальцавая кампазіцыя акаймаванага перыяду.

Акаймаваны перыяд можа грунтавацца на аднолькавых словах, словазлучэннях ці нават сказах. Адно і тое слова ў пачатку і ў канцы перыяду ўтварае “лексічнае кальцо” [1, с. 147]. У стварэнні кальца перыяду часта ўдзельнічаюць словазлучэнні і сказы. Заснаваны на эпістрафе перыяд уласцівы і праявічнай мове.

Менш распаўсюджаны прыём структурнай арганізацыі перыяду – эпанастрафа, або кампазіцыйны стык. У стылістыцы і тэорыі літаратуры яго называюць падхватам, анадыпласам, акраманаграмай [1, с. 313].

У вершаваным творы эпанастрафа ўтвараецца шляхам паўтарэння ў пачатку новага сказа (новай страфы) слоў, якія заканчваюць папярэдні сказ (страфу). Паколькі перыяд па сваёй будове – гэта адзін сказ, то ў ім эпанастрафа мае некалькі іншых выгляд: у кожным наступным члене перыяду паўтараюцца словы (часам у розных формах), ужытыя ў папярэднім члене.

Перыяд можа грунтавацца на паралелізме – прыёме “паралельнага размяшчэння аднатыпных элементаў пазычнага выказвання (з’яў, вобразаў, матываў і г.д.), што супастаўляюцца паміж сабой” [1, с. 222]. У творах ужываюцца розныя віды паралелізму: сінтаксічны, страфічны, адмоўны, псіхалагічны. У кампазіцыйнай арганізацыі перыяду ўдзельнічае сінтаксічны паралелізм, які выяўляецца праз аднолькавую сінтаксічную будову членаў у павышэнні.

Члены перыяду могуць мець не толькі аднолькавую сінтаксічную будову, як пры сінтаксічным паралелізме, але і аднатыпную ці падобную. У такім выпадку стварэнню перыяду садзейнічае ампліфікацыя – стылістычны прыём, “сутнасць якога – у нагнаванні аднатыпных слоў ці моўных канструкцый” [1, с. 24]. Падобнае накапленне можа адбывацца як у павышэнні, так і ў паніжэнні перыяду.

У будове разгорнутых сінтаксічных перыядаў часам выкарыстоўваецца рэтардацыя – стылістычны прыём запаволення якіх-небудзь падзей ці з’яў. Яна ўласціва перыядам са структурай складаназалежнага сказа з некалькімі даданымі часткамі. У такіх перыядах, дзе сукупнасць даданых частак складае павышэнне, а галоўная частка – паніжэнне, рэтардацыя разбівае паніжэнне на дзве часткі: першая знаходзіцца ў пачатку перыяду, а другая, заключная, – у канцы яго.

Такім чынам, стылістычныя прыёмы арганізуюць члены перыяду, забяспечваюць адзінства яго сінтаксічнай будовы. Дзякуючы своеасаблівай будове, гэтыя прыёмы служаць дзейным сродкам структурнай арганізацыі перыяду, надаюць яму рытмічную стройнасць, выступаюць яго выразнай адзнакай.

Літаратура

1. Рагойша В. Тэорыя літаратуры ў тэрмінах. – Мн., 2001.
2. Цікоцкі М. Стылістыка беларускай мовы. – Мн., 1995.

ТРАНСФОРМАЦИИ ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТОВ В ПЕЧАТНОЙ РЕКЛАМЕ

О. Ю. Лазарева

Научный руководитель – к.филол.н., доцент *Т. Г. Трофимович*

Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка

Одним из неотъемлемых компонентов современной речевой действительности является рекламный текст. Рекламный текст - это комплексное структурно-семантическое образование, характеризующееся использованием определенных лексико-синтаксических и изобразительных средств. Современный рекламный текст насыщен игрой слов, каламбурами, иронией, аллюзиями и литературными реминисценциями.

Целью нашего исследования является выявление общих закономерностей трансформации литературных текстов в современной печатной рекламе.